

Opcat-inspektion av Kriminalvården, anstalten Ystad den 22–23 april 2015

JO:s uttalanden i korthet: ChefsJO uppmanar Kriminalvården att förse promenadgårdar med regnskydd och hänvisar till sitt tidigare uttalande i protokollet från inspektionen av anstalten Färingsö (dnr 440-2015). Vidare uppmanar hon Kriminalvården att överväga att ta fram skriftlig information till intagna på andra språk än svenska.

Inspektionens genomförande

Den 22–23 april 2014 genomförde enhetschefen, Gunilla Bergerén, tillsammans med byråchefen Jörgen Buhre, medicinske experten Mårten Gerle, samt föredragandena Lars Olsson, Eva Fridén och Ellen Ringqvist (protokollförare) en förannmäld inspektion av Kriminalvårdens kvinnoanstalt Ystad.

Inspektionen inleddes med att verksamheten kortfattat presenterades av kriminalvårdschefen Andreas Wallin, kriminalvårdsinspektören Peyman Damichi, tf. kriminalvårdsinspektören Håkan Ehrnborn och tf. klienthandläggaren Annika Barchan. Närvarande var även kriminalvårdsjuristen Magnus Andersson. Efter en rundvandring i lokalerna samtalande JO:s medarbetare med 23 intagna och 11 medlemmar av personalen samt granskade dokumentation avseende incidenter, beslut om avskiljningar, personalinstruktioner och informationsmaterial riktat till intagna. Inspektionen avslutades med en genomgång – med de ovan nämnda personerna samt sjuksköterskan Petra Dahl – av de iakttagelser JO:s medarbetare gjort.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av

frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten.¹ Denna har under 2015 ett tematiskt fokus på situationen för frihetsberövade kvinnor.

Uttalande av chefsJO med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsjustitieombudsmannen Elisabeth Fura.

Anstaltens organisation

Storlek

Anstalten Ystad tillhör Kriminalvårdens Verksamhetsområde Ystad (tillsammans med häktet Ystad) Region Syd, och har 65 platser. Anstalten är samlokaliserad med häktet Ystad och verksamheten bedrivs i flera byggnader. Bostadsrummen finns i en huvudbyggnad som uppfördes år 1985 och i en paviljong som tillkom 2003. Samlokaliseringen innebär att vissa funktioner till exempel centralvakt, inskrivning, avskiljningsdelen och transport är gemensam med häktet.

Uppdrag

Anstalten Ystad tar emot kvinnor som ska avtjäna ett straff i säkerhetsklass 2².

Anstalten har en särskild hälsosatsning för kroppsligt och själsligt välbefinnande. Den omfattar samtliga intagna som får en personlig tränare, och anstaltens psykiater deltar också.

Beläggning

Vid inspektionens inledning var 49 kvinnor intagna i anstalten. De intagna hade både långa och korta strafftider (från 15 dagar till livstid), och flera var enligt anstaltsledningen dömda till utvisning.

Enligt uppgift från kriminalvårdschefen var den genomsnittliga beläggningen 82 procent under år 2014, Under de första månaderna 2015 har beläggningen varit något lägre. Det var länge sedan anstalten hade överbeläggning.

¹ Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention, Optional Protocol to the Convention against Torture. Länder som anslutit sig till Opcat har förbundit sig att inrätta ett så kallat nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet återfinns på www.jo.se

² Kriminalvårdens anstalter är indelade i tre säkerhetsklasser. Säkerhetsklass 1 är den högsta och 3 den lägsta.

Anstaltens avdelningar

Anstalten har två avdelningar; A/B (huvudbyggnaden) och F (paviljongen).

Avdelning A/B

Avdelningen har 40 platser på två våningsplan med 20 bostadsrum vardera. Vid inspektionen var 33 intagna placerade där; 14 på bottenvåningen och 19 på övervåningen. Sysselsättningen utgörs främst av arbetsdrift i den särskilda produktionslokalen och studier.

Avdelning F

Avdelningen har 25 platser i 2 korridorer (FA och FB) med 17 respektive 8 platser. Vid inspektionen var 16 intagna placerade där (9 och 7). Sysselsättningen utgörs i huvudsak av självförvaltning, arbetsdrift och studier.

lakttagelser under inspektionen

Den fysiska miljön i anstalten

Avdelning A/B

Bostadsrummen är placerade om 5 i vardera 4 korridorer på varje våningsplan. Rummen har toalett och handfat, och de intagna kan låsa med egen nyckel.

Intagna med långa strafftider placeras tillsammans. Dagtid kan de intagna röra sig fritt mellan korridorerna. I varje korridor finns ett gemensamt utrymme med pentry samt gemensam dusch och tvättstuga. På bottenvåningen finns en gemensam matsal.

Avdelningen renoverades 2014 och JO:s medarbetare noterade att det var rent och fräscht.

Avdelning F

Avdelningen ligger i en vinkelbyggd paviljong. Bostadsrummen är små och i korridorerna finns gemensam dusch och tvättstuga, samt kök för självförvaltning. Personalrum är placerade mellan korridorerna.

JO:s medarbetare noterade att standarden på avdelningen var sämre än i huvudbyggnaden och att lokalerna var mörka.

Synpunkter från de intagna

Majoriteten av de intagna ansåg att det är en lugnare miljö på avdelning F än på övriga anstalten.

Säkerhet och rutiner

Tider

Intagnas bostadsrum låses upp kl. 07.00 och låses kl. 19.00.

Tiden för sysselsättning (produktion, skola och terapi) är mellan kl. 07.50–11.20 samt kl. 13.25–16.25.

Möjlighet till inre differentiering

Våringsplanen på avdelning A/B kan vid behov sektioneras, men det förekommer enligt personalen väldigt sällan. På avdelning F kan FA vid behov sektioneras på mitten.

Självförvaltning

På avdelning F råder självförvaltning och de intagna städar gemensamma utrymmen.

Kiosk

Av anstaltens ordningsregler³ framgår att kiosken är öppen på tisdagar och torsdagar.

Kläder

De intagna bär anstaltens kläder.

Avskiljningsrummen

Häktet och anstaltens avskiljningsdel består av tre rum. Två av rummen är s.k. kalceller medan det tredje rummet är utrustat med en bältessäng. Varje rum är försett med två dörrar, varav den inre är en plexiglasdörr.

Vid en Opcat-inspektion av häktet Ystad i september 2014⁴ gjordes iakttagelsen att samtliga tre avskildhetsrum är kameraövervakade och att kamerorna var påslagna hela tiden. ChefsJO uttalade efter inspektionen att kamerorna bör täckas över, alternativt stängas av, i de fall där bedömningen görs att övervakningsåtgärden inte är nödvändig. Sedan inspektionen har vissa säkerhetsåtgärder vidtagits och kamerorna är nu inte igång hela tiden, utan de aktiveras vid behov.

Övervakningen sker från centralvakten. Bilderna från de tre övervakningskamerorna visas på en multiskärm, där bilderna från flera övervakningskameror visas samtidigt i mindre rutor. Övervakningskamerorna har inte automatisk inspelning, utan det krävs att operatören aktivt väljer att spela in.

Vidare noterades att det inte går att reglera ljusinsläppet i avskiljningsrummen.

³ Ordningsregler Ystads kvinnoavdelning

⁴ Dnr 4690-2014

Bemanning

Anstalten har 94,5 anställda, varav några är gemensamma med häktet Ystad. Vid inspektionstillfället var halva häktet stängt för renovering vilket frigjorde en del personalresurser till anstalten.

Ett vakthavande befäl tjänstgör på anstalten mellan kl. 06.30–18.15. Övrig tid tjänstgör ett vakthavande befäl på både anstalten och häktet. På kvällar och nätter tjänstgör två kriminalvårdare på avdelning A/B och en vårdare på avdelning F. Om ett bostadsrum behöver öppnas på natten bistår en vårdare från avdelning A/B.

Flera av de intagna uppgav att det är fler vårdare i tjänst på avdelning F och att de har mer tid för de intagna där. En intagen uppgav att de har större frihet på avdelning F än på avdelning A/B.

Personalens bemötande av de intagna

Synpunkter från de intagna

Några intagna uppgav att det finns anställda som ger vissa intagna fördelar såsom fler cigaretter, extra kläder och extra saker från kiosken, samt fler veckosamtal. Flera intagna uppgav att personalen behandlar svenskar och icke svenskar olika. Uppgifterna gick isär när det gäller vilken grupp som blir sämre behandlad.

Flera intagna uppgav att de trots upprepade påpekanden inte får hjälp när de på grund av språkförbistring inte förstår information eller beslut som de blir delgivna. Följaktligen förstår de inte heller hur de ska göra för att ansöka om olika saker.

Flera intagna uppgav att det finns en anställd som ofta ”hotar med rapport”.

En intagen uppgav att hon inte litade på någon i personalen eftersom flera av hennes hemställningar kommit bort. När hon påtalat sina rättigheter för personalen hon fått till svar att det inte stämmer. Hon har även blivit delgiven beslut som inte är underskrivna av någon tjänsteman.

Relationer mellan de intagna

Synpunkter från personalen

Enligt personal har bråk mellan intagna ofta sin grund i kärleksrelationer och svartsjuka. Även självförvaltningen, samt förhållanden hänförliga till den, kan leda till osämja.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att det generellt sett fungerar bra mellan dem, men att det finns etniska grupperingar och att det förekommer mobbning. De ansåg att det förekommer särbehandling och att det har hänt att intagna har förflyttats på grund av det.

Några intagna berättade om en konflikt som pågått under ett års tid mellan två intagna på avdelning A/B. Enligt de intagna var personalen medveten om konflikten men några åtgärder hade inte vidtagits. Dagen före inspektionstillfället kulminerade konflikten i ett bråk där flera intagna var inblandade och det förekom hot om våld. Två av de inblandade uppgav att de kände sig otrygga.

Ankomsten till anstalten

Placering

Enligt kriminalvårdschefen placeras intagna vanligen initialt på avdelning A/B. Undantag kan göras för intagna som bedöms särskilt sårbara, t.ex. om de är havande eller nyligen har fött barn. De kan då placeras på avdelning F (FB) där det finns färre platser och är en lugnare miljö. Vid inspektionstillfället var en intagen som var gravid och en intagen som genomgick könskorrigerande behandling placerade på avdelning F.

Inskrivning

Anstalten har en instruktion för inskrivning.⁵ Inskrivning genomförs normalt av två tjänstemän från häktet Ystad. En utlänning som berövats friheten ska upplysas om sin rätt att begära att konsulatet underrättas om frihetsberövandet. Vid genomgången av hälsodeklaration bör orsak till kontakt med sjukvården preciseras för att sjukvården ska kunna prioritera ärendet rätt. Suicidscreening ska genomföras.

Sjuksköterskan ska göra en bedömning av den intagna om suicidscreeningen ger utslag. Den intagna får då vara avskild till dess sjuksköterskan är tillgänglig. Om inskrivning sker utanför kontorstid ska kriminalvårdschef i beredskap kontaktas för eventuella vidare åtgärder.

Ankomstsamtal

Instruktionen för inskrivning innehåller ingen särskild punkt om upplysning om eller genomförande av s.k. ankomstsamtal från den intagna till närstående för att underrätta dem var hon befinner sig (jfr 3 § fängelseförordningen [2010:2010]).

Information till intagna

Den intagne ska i samband med inskrivning informeras om dagordning och ordningsregler. Anstaltsledningen uppgav att alla intagna får anstaltsordningsregler i samband med inskrivning. De var dock osäkra på om reglerna finns på andra språk. Kriminalvårdens huvudkontor har inte tagit fram någon gemensam information att lämna till klienterna.

⁵ Inskrivning, fastställd 2013-08-29, version 7, verksamhetsställe A/H Ystad

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att de inte fick någon information i samband med inskrivningen. Majoriteten av de intagna som JO:s medarbetare samtalade med hade ett annat modersmål än svenska eller engelska. De uppgav att information om regler etc. lämnades på engelska och att de hade svårt att förstå den. Flera av dem påtalade att de därför fått hjälp av andra intagna med information om hur de kan klaga på beslut m.m. Flera av de intagna var på grund av bristande språkkunskaper inte medvetna om sina rättigheter. De intagna som varit på anstalten tidigare uppgav dock att de inte ansåg sig behöva någon introduktion.

Flera intagna uppgav att de inte fått information om att få ringa ett ankomstsamtal när de kom till anstalten. Det var först efter att de själva bad om att få ringa som de fick göra det två eller tre dagar senare.

En intagen uppgav att hon inte blivit tillfrågad om hon vill kontakta sitt hemlands ambassad.

Utomhusvistelse och motion*Möjlighet till daglig utomhusvistelse på avdelningarna*

Anstalten har en större rastgård som ligger i anslutning till avdelning F. Den saknar skydd mot nederbörd. Anstaltsledningen uppgav att efter chefsJO:s uttalande med anledning av inspektionen av häktet Ystad⁶ så har man äskat medel för att kunna bygga ett skydd mot nederbörd. De har även hänskjutit frågan om normering till huvudkontoret.

Intagna på avdelning A/B får vistas på den stora rastgården i 30 minuter i anslutning till lunchen. De har även tillgång till en terrass i anslutning till gymmet i huvudbyggnaden som är öppen för dem en halvtimme dagligen mellan kl. 17.25 och 17.55.

Intagna på avdelning F får vistas på den stora rastgården en timme dagligen.

Personalen uppgav att de vintertid skottar snö på rastgården så att de intagna kan vara där.

Rökning

I anstaltens ordningsregler anges att rökning endast är tillåten utomhus en gång per dag i samband med promenaden. Under promenad kan två cigaretter delas ut styckvis. Innehav av tobak och tändare är otillåtet innehav. På terrassen råder rökförbud.

⁶ JO:s dnr 4690-2014

Möjligheter till annan motion

På avdelning A/B finns ett gym med många olika träningsmaskiner. Där finns även en sporthall med basketkorgar och badmintonnät.

Synpunkter från de intagna

Så gott som alla intagna var missnöjda med ordningsregeln för rökning och ifrågasatte varför det inte är tillåtet att röka i samband med utomhusvistelsen på terrassen. De kan få nikotinplåster en gång om dagen (på morgonen).

Några intagna uppgav att de föredrar att vara placerade på avdelning A/B eftersom det finns bättre träningsmöjligheter där.

*Tvångsåtgärder**Kroppsbesiktningar, kroppsvisitationer och skyddsvisitationer*

Anstalten har en instruktion för visitation⁷ av vilken bl.a. följande framgår:

”Kroppsbesiktning eller kroppsvisitation får normalt inte utföras eller bevitnas av tjänsteman av motsatt kön. Undantag finns såsom *till exempel* s.k. skyddsvisitation.”

Enligt personal skyddsvisiteras de intagna alltid av kvinnlig personal och de använder en metalldetektor eller larmbåge.

Enligt personal skyddsvisiteras de intagna på de slutna avdelningarna ofta när de återgår till avdelningen efter arbetsdrift eller promenad. De måste också passera en larmbåge när de lämnar produktionshallen för arbetsdriften.

Visitationer av rum

Enligt instruktionen utförs en ytlig visitation av samtliga bostadsrum varje dag. Grundlig visitation ska normalt genomföras dagligen av minst ett bostadsrum eller allmänt utrymme på varje avdelning.

Placering i avskildhet

Vid inspektionstillfället var ingen intagen avskild.

Anstaltsledningen uppgav att intagna inte får ha radio i avskiljningsrummen. Om en intagen vistas där under flera dagar kan hon få tidningar.

Alla beslut om avskiljningar sparas i en separat pärm. JO:s medarbetare fann vid en stickprovsvis granskning inte något att anmärka på.

⁷ Visitation, fastställd 2014-08-08, version 7, verksamhetsställe A/H Ystad, revidering 2015-06-01

Tulltoalett

Anstaltens instruktion för visitation innehåller bestämmelser för användning av ”tulltoa” och om bl.a. specialoverall avsedd för åtgärden. Anstaltsledningen uppgav dock att det inte finns någon tulltoalett på anstalten. Det finns en ”tulltoa” i häktet Malmö som kan nyttjas vid behov, vilket skett ytterst sällan. Regionjuristen uppgav att användandet av overaller i enlighet med ett e-postmeddelande från säkerhetsenheten stoppades i februari 2014. Det framgår nu även av Kriminalvårdens säkerhetshandbok.⁸

Bältesläggning

Anstaltsledningen uppgav att det är mer än 3,5 år sedan någon intagen var s.k. bälteslagd med stöd av 8 kap. 10 § första stycket 2 fängelselagen (2010:610).

Fängsel vid transporter

Flera intagna uppgav att de haft handfängsel vid transport till t.ex. besök på hälso- och sjukvårdsinrättningar utanför anstalten även om de eskorterats av två personal och att de även haft dem på under läkarundersökning där. En gravid intagen hade under besök på BB och vid hälsoundersökningar fått bära handfängsel.

Synpunkter från de intagna

En intagen uppgav att de fram till en och en halv månad före inspektionen alltid visiterades efter att de varit ute på rastgården. De fick ta av sig alla kläder. Förfarandet har numera upphört sedan en av de intagna kontaktade polisen.

En intagen uppgav att de alltid blir visiterade med detektor före och efter vistelse på rastgården och att de sällan får något meddelande när rummen har visiterats.

*Kontakt med omvärlden**Besöksrum och besökslägenheten*

Det finns två besöksrum varav ett är ett större rum/lägenhet som framför allt används för besök av barn. Besök kan ske både vardagar och helger. Bevakade besök genomförs i besöksrum på tisdagar. Besökstiden för bevakade besök är densamma för alla intagna (30 minuter).

Besök av barn

Anställda uppgav att anstalten alltid följer socialtjänstens medgivande för besök av barn i anstalt. Det är dock inte alltid det bästa för barnet att få hälsa på en förälder i anstalt.

⁸ Kriminalvården, Säkerhetshandboken 4.B.2.32., del 4, datum för fastställande 2014-12-09, versionsnummer 6

En intagen uppgav att det mindre besöksrummet är så litet att hennes barn blir stressade av att vara där med henne.

Andlig vård

De intagna har tillgång till präst.

Telefoni

Av anstaltens ordningsregler framgår att anstalten har Kriminalvårdens särskilda system för kontrollerat telefonerande för intagna, INTIK⁹.

Brev och vykort

Av anstaltens ordningsregler framgår att brev kommer att granskas stickprovsvis. Anstaltsledningen uppgav att de inte kontrollerar alla brev.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att de får ringa ett utlandssamtal per vecka till anhöriga. En intagen uppgav att hon har ringt polisen flera gånger för att hon blivit nekad att kontakta sin hemlandsambassad. Vid telefonsamtal med ambassaden är hennes kontaktperson alltid närvarande.

Samtliga intagna som JO:s medarbetare samtalade med uppgav att alla privata brev är öppnade när de får dem. Kuverten är tejpade och stämplade och de intagna får ”öppna” dem i närvaro av personal. Kuverten får de inte behålla utan de ska slängas i en låda. En intagen uppgav att hon även fått öppna myndighetspost i närvaro av personal. En annan intagen uppgav att hon fått vykort som var försett med en post-it-lapp med upplysning om att kortet hade blivit genomlyst. En intagen uppgav att flera brev som hon skickat, respektive som varit sända till henne, inte har kommit fram. En annan intagen uppgav att det dröjt en och en halv vecka från det att hon postat brev till dess de kommit till adressaten, samt att de varit öppnade när denne fått dem.

Sysselsättning, aktiviteter och behandlingsprogram

Arbetsdrift

Den huvudsakliga sysselsättningen är montering och förpackning. Den äger rum i en särskild produktionshall. Vid inspektionen monterades och förpackades golvbrunnar och stringhyllor. Verksamheten gav ett välordnat intryck.

Lärcentrum

Undervisning och studier bedrivs i ett särskilt hus på anstaltsområdet. Anstalten har tre lärare, två tjänstgör 50 procent och en tjänstgör 85 procent. Resurstilldelningen är god och de kan erbjuda 12 kunskapsnivåer. Det finns plats för

⁹ Intagnas telefoni i Kriminalvården

12 klienter samtidigt. De bedriver även undervisning på distans. Det finns en datasal med åtta datorer och två mindre rum med en dator i varje. De intagna kan bland annat läsa engelska, tyska och svenska för invandrare.

Studieplatserna räcker inte för alla intagna som vill studera. Eftersom det inte får finnas något kö-system har flera av dem fått avslag på sin ansökan. Skolinspektion lämnade efter sin inspektion synpunkter på de spartanskt inredda lokalerna och det har lett till förändringar bl.a. finns nu gardiner, blommor och intagnas egna alster upphängda.

Verksamheten fungerar enligt lärarna bra och de får ett bra stöd av den lokala ledningen.

Hälsoprofilen

Anstalten har en hälsosatsning som tar sikte på kroppsligt och själsligt välbefinnande. En personlig coach erbjuder de intagna att göra en hälsoprofil och hjälp med förändring utifrån deras egna önskemål. Som ett led i det har gymmet förbättrats och måltiderna har förändrats med t.ex. ägg till frukost och ett utökat salladsbord. De intagna erbjuds även mindfulness, yoga och zumba. Det har enligt ledningen medfört att många av de intagna rent allmänt har blivit lugnare.

Behandlingsprogram och yrkesprogram

Anstalten har programverksamhet med bl.a. Vinn och ETS¹⁰, samt lokalvårdarutbildning.

En anställd uppgav att det i dag finns en grupp unga intagna som inte är missbrukare. De drivs av spänning och ambition att skaffa sig och äga allt och de har stort bekräftelsebehov. Det saknas ett bra program för den gruppen.

Övrig sysselsättning

Anstalten bedriver en terapiverksamhet i växthuset där t.ex. en halvtidsanställd har krukmakeri. Det finns ett bibliotek i anstalten.

Sysselsättningsgrad

Kriminalvårdschefen uppgav att alla intagna har sysselsättning.

Synpunkter från de intagna

De intagna var generellt sett nöjda med sysselsättningen, aktiviteterna och behandlingsprogrammen, även om paketeringen i produktionen upplevdes som tråkig av några intagna. De intagna som studerade var mycket nöjda med

¹⁰ Enhance Thinking Skill

verksamheten. Flertalet av de intagna deltog också i hälsoprofilsatsningen och menade att de märkt tydliga förbättringar avseende mat m.m.

En intagen uppgav att hon vill bli svetsare men att anstalten Ystad endast har lokalvårdarutbildning.

Intagna ifrågasatte att de måste gå och anmäla sig till chefen i arbetsdriften varje dag när de är sjuka. En intagen uppgav att den regeln inte gäller för de som är svenska. De intagna vet inte vad som krävs för att få bli sjukskriven.

Några intagna uppgav att de önskar fler aktiviteter på helgerna, t.ex. matlagning och behandlingsprogram på andra språk än svenska.

En intagen uppgav att det var lång väntetid för att få gå någon utbildning.

Hälso- och sjukvård

Anstalten har en heltidsanställd sjuksköterska och tillgång till somatisk läkare cirka fem timmar i veckan. Psykolog kommer en gång i veckan i sju timmar och psykiatriker varannan vecka i fyra timmar. Vid behov kommer en tandläkare till anstalten. Samarbetet med vårdcentralen och sjukhuset i Ystad fungerar bra.

Ankomstsamtal med hälso- och sjukvårdspersonal

Sjuksköterskan gör en initial hälsoundersökning av intagna som inte har blivit undersökta i nära anslutning till att de frihetsberövades. Patientjournalssystemet PMO används inom hela Kriminalvården. Sjuksköterskan får där tillgång till aktuell hälsoinformation för intagna som kommer till anstalten direkt från t.ex. ett häkte. Hon behöver därför inte träffa denna grupp intagna initialt såvida de inte särskilt ber om det. De intagna kan boka en mottagningstid på telefon eller genom att lämna en lapp i de särskilda låsta gröna lådorna som finns på varje avdelning och som töms av hälso- och sjukvårdspersonalen.

Alla besök till läkare bokas via sjuksköterskan. Alla intagna erbjuds mammografi och att lämna cellprov.

Läkemedelshantering

Det är sjuksköterskan som iordningställer läkemedlen som sedan kriminalvårdare, vilka har gått e-kurser, överlämnar till de intagna. Enligt sjuksköterskan är kriminalvårdarna bra på att se om de intagna är påverkade av något, och de ska informera sjuksköterskan om det är något som inte fungerar.

Läkemedelsassisterad behandling

Sjukvården kan erbjuda intagna utredning för ADHD. I anslutning till frigivning finns också möjlighet att ge intagna läkemedelsassisterad behandling med Subutex eller metadon (normalt 1 vecka före, max 2 veckor före frigivning). Vid behandling med Subutex eller metadon hålls de intagna avskilda eftersom de inte får vara bland andra intagna när de är påverkade. Även upptrappning av läkemedelsbehandling för ADHD kan påbörjas veckan före frigivning.

Tillgång till läkare

Utanför kontorstid kan vakthavande befäl vid behov kontakta Region Skånes jourläkarbil. Jourläkarbilen prioriterar utifrån den beskrivning som lämnas av vakthavande befälet. I akuta fall transporteras intagna till sjukhuset.

Personal uppgav att det kan dröja 3–11 timmar innan jourläkare kommer till anstalten.

Synpunkter från de intagna

Majoriteten av de intagna uppgav att de var missnöjda med sjuksköterskans bemötande och uppgav att hon är otrevlig, arg, nonchalant och jäktad. Hon är alltid närvarande när de träffar läkaren och hon är då den som svarar på läkarens frågor till dem.

Vidare menade några intagna att läkemedelsordinationer ändrats och att det tar lång tid innan intagna får remiss till specialistsjukvård. Några intagna uppgav att deras hälsa försämrats betydligt på grund av att de inte blivit läkarundersökta i tid. En intagen ifrågasatte att hon inte blivit kallad till efterkontroll efter genomförd operation på sjukhuset i Ystad.

Flera intagna uppgav att psykologen satt och spelade på sin telefon under samtalen. När de därför uppgav att de inte ville träffa honom mer vändes det till en bedömning att de inte har något behov av psykologkontakt. En intagen uppgav att hon haft svårt att få en tid hos psykologen.

Några intagna uppgav att de tycker att ankomstsamtalet med sjuksköterskan var bra.

En intagen berättade att hon snart kommer att inleda Subutex-behandling och att hon då kommer att få ett beslut om avskiljning. Hon kommer att få gå ut med personal 30 minuter per dag och medicinen kommer hon att få av sjuksköterskan på vardagar och av det vakthavande befälet på helgen.

Intagna uppgav att vårdare varit närvarande vid samtal med sjuksköterska och läkare på sjukvårdsinrättningar utanför anstalten.

En intagen som genomgår könskorrigering från kvinna till man uppgav sig ha blivit väl bemött av såväl intagna som personal efter en del inledande påpekanden om att han egentligen borde vara på en anstalt för män. Han uppgav att han varit delaktig i diskussioner om var han skulle placeras, och att han avsåg att vänta med att fullgöra sin övergång till efter det att han lämnar anstalten, eftersom han med ett nytt personnummer – utifrån ändrad könstillhörighet – skulle bli omplacerad till en anstalt för män. När han kroppsvisiteras utförs detta av kvinnlig personal, men han tillfrågas om detta är okej varje gång en ny medlem ur personalen ska visitera honom. Han anser det är viktigt att frågan ställs. Han uppgav att han inte hade sett någon information om hbtq-frågor inom Kriminalvården som är riktad till intagna, men att det skulle vara bra om sådan finns tillgänglig.

Intagna med barn i anstalten

Vid inspektionstillfället fanns inte några barn i anstalten, men en intagen var gravid med beräknad nedkomst i slutet av maj månad.

Anstaltsledningen uppgav att socialtjänsten i Ystad alltid besöker anstalten när det finns intagna med barn där. En och en halv månad före inspektionen nekade anstalten av säkerhetsskäl att ta emot en intagen med barn.

Intagna kan få ha barn som är upp till två år gamla på anstalten. Det finns inte någon skriftlig rutin på anstalten för hur intagna som är gravida eller har barn med sig ska hanteras. Socialtjänsten brukar dock besöka anstalten ofta när barn finns där. Det finns även ett barnombud på anstalten.

Personal menade att eftersom kriminalvårdare inte får vara ensamma när celldörr öppnas kan det ställa till problem om ett barn t.ex. behöver välling under kvälls- eller nattetid. På avdelning F (FB) finns ett iordningställt rum med spjäsäng och barnvagn.

Synpunkter från de intagna

Den intagna som var gravid uppgav att hon samma dag blivit kontaktad av socialtjänsten för ett första besök som skulle äga rum på anstalten. Hon hade ännu inte fått någon föräldrautbildning eller information om vad som gäller för anstaltsvistelsen när barnet är fött. Det fanns en planering för att hon skulle placeras i anstalten Ringsjön från juli månad.

Verkställighetsplanering

I anstaltens ordningsregler anges att en kontaktman ska tilldelas så snart som möjligt. En verkställighetsplan ska upprättas och denna plan föredras i behandlingsskollegiet. Om en intagen behöver ringa myndigheter eller annat så hänvisas man till sin kontaktman.

Personalen uppgav att alla kriminalvårdare är kontaktperson för 2-4 intagna. Undantaget är säkerhetsvårdarna som är kontaktperson för endast 1 intagen vardera. Arbetsinsatsen som kontaktperson kan variera mellan 15 minuter till 20 timmar per vecka. När en intagen byter avdelning får hon en ny kontaktperson.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att de fick en kontaktperson i nära anslutning till ankomsten till anstalten. I regel träffar de sin kontaktperson två gånger per vecka, men flera upplever att kontaktpersonerna är väldigt upptagna och svåra att få en tid med. Intagna uppgav även att kontaktpersoner inte hjälper dem att få kontakt med socialtjänsten och att överklaga beslut, samt att de lovar göra saker som sedan inte blir av. Flera intagna litade inte på sin kontaktperson längre, och det framkom att flera intagna också har bytt kontaktperson.

En intagen uppgav att hon på grund av språkförbistring inte kunde kommunicera med sin kontaktperson och att hon blivit nekad att få byta. Först när kontaktpersonen påtalade det hela för ledningen fick hon en ny kontaktperson.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. Anstaltsledningen kommenterade enligt följande:

Information till intagna som de förstår

Det är vanligt att beslut behöver förklaras flera gånger för intagna. I samband med verkställighetsplaneringen görs en initial bedömning av om det behövs tolk för att kommunicera med den intagna och telefontolk anlitas vid behov. För delgivning av vissa beslut anlitas alltid tolk. Det har förekommit kvalitetsbrister hos tolk på tyska och franska. Sjuksköterskan uppgav att hälso- och sjukvårdspersonalen ofta anlitar telefontolk.

Skydd mot dåligt väder på promenadgården

Anstaltsledningen uppgav att de avvaktar riktlinjer från huvudkontoret.

Rutiner för hantering av kuvert till privata brev och för vykort

Anstaltsledningen uppgav att intagna inte ska få tillgång till varandras kontakter. Därför omhändertas kuvert oavsett om det finns adressuppgifter eller ej. De intagna får välja om de vill slänga kuverten eller om de ska förvaras till dess de lämnar anstalten. Vykort som är dubbelklitrade kan vara svåra att granska. Vid misstanke om att de innehåller något otillåtet fattas ett beslut om omhändertagande. Den intagna får se originalet och får behålla en kopia. Originalet lämnas ut när den intagna lämnar anstalten, även i de fall det finns misstanke om att det innehåller narkotika.

Rutiner för intagna som på grund av sjukdom vill bli arbetsbefriade

Anstaltsledningen uppgav att sjuksköterskan kan sjukskriva de intagna. Om så inte har skett måste de intagna anmäla sig hos den som är driftsansvarig och denne får då fatta beslut. Detta gäller dock inte intagna som är uppenbart sjuka.

Intagnas relationer i anstalt

Anstaltsledningen uppgav att medintagna får ha relationer och att de kan vara hos varandra på rummet. De kan dock inte bli inlåsta tillsammans.

Säkerhetsåtgärder vid besök utanför anstalten

Anstaltsledningen uppgav att vakthavande befäl i varje enskilt fall gör en säkerhetsbedömning av vad som ska gälla för vistelse utanför anstalten. Det kan innebära att den intagna ska bära fängsel och att kriminalvårdare är närvarande vid den intagnas kontakter med läkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal. Det förekommer dock aldrig att en manlig kriminalvårdare är närvarande vid en undersökning där den intagna behöver ta av sig kläderna. I miljöer där vårdinrättningen är ovan att ta emot intagna och vårdarna inte känner till

lokalerna kan det finns andra olämpliga förhållanden som utgör säkerhetsskäl.
Att bara lämna ett undersökningsrum är inte ett alternativ om det till exempel
finns fönster där.

Vid protokollet

Ellen Ringqvist

Justeras den 27 augusti 2015

Gunilla Bergerén

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av iakttagelserna som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Ge tydlig och korrekt information på ett språk som intagna förstår

En förutsättning för att en intagen ska kunna hävda sina rättigheter är att han eller hon känner till dem. En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i anstalt, informeras bl.a. om de rättigheter och skyldigheter som han eller hon har. Vidare ska en intagen informeras om anstaltens lokala rutiner.

Informationen måste lämnas på ett språk som den intagna förstår, och det kan också finnas anledning att följa upp med den intagna att han eller hon har tagit till sig informationen som förmedlats.

Jag noterar att anstaltens instruktion för inskrivning inte innehåller någon hänvisning till 1 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för fängelse (2011:1) där det anges vilken information som ska lämnas till en intagen i samband med att han eller hon tas in i anstalt. Anstalten behöver säkerställa att denna bestämmelse följs. Med anledning av att det är många intagna som inte har svenska som modersmål bör Kriminalvården överväga att ta fram skriftlig information på andra språk.

Utomhusvistelse och skydd mot dåligt väder

Av protokollet framgår att intagna som påbörjar läkemedelsassisterad behandling före frigivning får vistas i avskildhet under högst 2 veckor före frigivning. Med anledning av uppgiften från en intagen om att hon kommer att få gå ut med personal 30 minuter per dag under den tiden vill jag understryka vikten av att bestämmelsen i 4 kap. 1 § fängeslagen (210:610) om en timmes utevistelse iakttas även i dessa fall.

Jag uppmanade redan i samband med inspektionen av häktet Ystad att rastgårdar bör förses med skydd för dåligt väder. I det sammanhanget hänvisade jag till rekommendationer från bl.a. Europarådets tortyrkommitté. Situationen för intagna i slutna anstalter är självfallet jämförbar med den för intagna i häkte. Det är också något som jag påpekat i protokoll efter inspektion av anstalten Färingsö (se uttalande med anledning av Opcat-inspektion av anstalten Färingsö i februari 2015, dnr 440-2015) Jag vill återigen uppmana Kriminalvården att vidta åtgärder för att se till att anstaltens promenadgård förses med regnskydd.

Hantering av brev

Med anledning av vad som framkommit vid denna inspektion om hantering av brev och vykort till intagna samt efter inspektion av anstalten Sagsjön beslutar jag att utreda frågan inom ramen för ett initiativärende.

Övriga frågor

För närvarande finner jag ingen anledning att göra ytterligare uttalanden eller vidta ytterligare åtgärder med anledning av inspektionen.

Elisabet Fura

2015-08-28